

П. Г. ЖИТЕЦЬКИЙ І О. О. ШАХМАТОВ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті зосереджено увагу на спільних особливостях методологічних пошуків П. Г. Житецького та О. О. Шахматова, відзначається, що Шахматов був послідовником не тільки свого безпосереднього вчителя П. Ф. Фортунатова й О. О. Потебні, а й Житецького. Це стосується насамперед системного підходу до мовних явищ у їхній історії, який найяскравіше реалізувався в концепції взаємодії вокалізму і консонантизму в історії слов'янських мов. Передусім саме в розробленні цієї концепції, як свідчить наведений у статті матеріал, Шахматов спирався на методологічні пріоритети Житецького.

Аналіз праці Житецького «Очерк звуковой истории малорусского наречия» в контексті порівняльно-історичного мовознавства кінця XIX ст. — початку XX ст. свідчить, що пріоритет у постановці проблеми зв'язку вокалізму і консонантизму в історії східнослов'янських (і ширше — слов'янських) мов належить саме Житецькому.

Твердження про зворотний вплив консонантизму на вокалізм уперше представлене в студіях Шахматова, який розглядав зв'язок вокалізму і консонантизму в історії слов'янських мов як взаємодію.

Ключові слова: П. Г. Житецький, О. О. Шахматов, слов'янські мови, східнослов'янські мови, вокалізм, консонантизм.

Відомо, що О. О. Шахматов надзвичайно високо оцінював наукову творчість П. Г. Житецького, вважаючи його поряд з О. О. Потебнею та К. П. Михальчуком одним із засновників «наукового вивчення» української мови.

Саме з ініціативи й за підтримки Шахматова Житецький у 1898 р. став членом-кореспондентом Петербурзької академії наук.

Вітаючи Житецького з цією подією, Шахматов писав: «Радію, що з нового року, який настав, ми належимо одній спільній установі — російській Академії наук, якій призначено, можливо, стати згодом спільноруським центром просвіти. Я впевнений, що Ви додасте до своїх праць з малоруської мови деякі нові роботи й оживите у виданнях нашої Академії інтерес до малоруської мови й літератури»¹.

Багато про що говорить і лист Шахматова до Житецького, датований 27 лютого 1905 р. і присвячений захисту українського друкованого слова (у зв'язку з виданням першого українського перекладу Четвероевангелія, здійсненого П. С. Морачевським)². Характерно, що саме в листі до Житецького

¹ Шахматов А. А. [Житецькому] Павлу Игнатьевичу. Письмо 14 января 1899 г. // Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.— Ф. 1.— Од. зб. 49026.

² Див.: Самойленко Г. В. Пилип Морачевський – поет, драматург, перекладач.— Ніжин, 1999.— С. 3, 10–12, 67–73, 81; Глущенко В. А. А. А. Шахматов і

in the history of the Slavic languages. Above all, it was this concept, according to the article, in which Shakhmatov takes Zhytets'kyi's methodological priorities as the ground.

The analysis of Zhytets'kyi's «Essay on the Sound History of the Ukrainian Language» in the context of comparative linguistics of late XIX ct. — early XX ct. proves that the priority in setting the problem of vocal and consonant interrelation in the history of Eastern Slavic (and wider — Slavic) languages belongs to Zhytets'kyi.

Claims concerning the inverse impact of consonants on vocals were first suggested in Shakhmatov's researches, who considered connection of vocals and consonants in the history of the Slavic languages as mutual interaction.

Keywords: P. H. Zhytets'kyi, A. A. Shakhmatov, Slavic languages, Eastern Slavic languages, vocals, consonants, connection, interaction.